

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 39.

Fredagen den 29 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Upplästes för justering protokollen för den 22 och den 23 innevarande april.

Därefter yttrade:

Herr **Engberg**: Herr talman! Det hände här i kammaren för åtskilliga år sedan, att jag råkade titta i ett tryckt riksdagsprotokoll och fann, att där var en hel sida, som innehöll en polemik mot mig, och eftersom jag i mitt minne trots en mödosam rannsakan icke kunde leta upp, att jag varit föremål för denna polemik, undersökte jag saken närmare och fann, att den talare, som levererat detta, hållit sitt anförande från ett skrivet manuskript men av någon obehaglig känslighet mot mig hoppat över i manuskriptet det, som gällde mig, och sedan avlämnat manuskriptet till kansliet med påföljd, att en hel sida fanns i det tryckta protokollet, som icke talats i kammaren.

Jag har icke mer än en gång, såvitt jag minns, haft anledning att begära ordet vid justisen av anföranden här i kammaren. Jag nödgas emellertid göra det denna gång och det därför att, när jag av en tillfällighet råkade titta i protokollet för den 23 dennes och kom till det, som gällde den svensk-turkiska traktaten, och tog del av stenogrammet över statsrådet Gyllenswärds anförande, upptäckte jag till min överraskning, att detta anförande hade undergått en omarbetning av det slag, att det i långa stycken är alldeles nyskrivet och innehåller en rad av påståenden och uttalanden, som icke gjorts i kammaren.

Att jag för det på tal, herr talman, beror därpå, att vi vid justisen av våra yttranden här i kammaren böra gå fram med mycket varsam hand, även om vi säga en och annan dumhet — och Gud ska' veta, att grodorna hoppa ofta över tändernas stängsel för oss alla. Vi få ta konsekvensen och låta den stå i protokollet. Vi få låta justisen gälla endast missuppfattningar och missförstånd från stenografernas sida eller sådana språkliga otympligheter, som vi med hänsyn till modersmålets rykt tycka oss utan några sakliga ändringar ha rätt att korrigera.

Mot denna tysta och självklara regel har här brutits på ett uppseendeväckande sätt, och det är det, mina herrar, som gör, att jag för det på tal. Jag förstår mycket väl, att statsrådet Gyllenswärd, som icke är van vid våra förhållanden i riksdagen, men som är en rutinerad ämbetsman, haft en känsla av att han som ämbetsman icke ville, att ett yttrande av honom skulle vara återgivet i det skick, att det icke motsvarade mycket högt ställda anspråk i formellt och kanske även innehållsmässigt avseende, och därför förväxlat uppgiften att justera sitt anförande med uppgiften att skriva ett nytt anförande.

Jag kan bara hänvisa, mina herrar, till detta aktstycke! Se, hur det ser ut! Här se ni, hur praktiskt taget allt ändrats. Här är t. ex. på sid. 5 ett alldeles nytt anförande skrivet i kanten. För att visa att det här icke är fråga om bara en omformulering av vad som sagts nödgas jag läsa upp för kammaren såväl

vad stenograferna ha utskrivit som vad herr statsrådet Gyllenswärd har satt i stället. Stenograferna ha utskrivit: »Det är nämligen så, att det franska uttrycket 'mesures provisoires' har förekommit i tidigare traktater, och det har funnits i traktater även med engelsk text och föranlett, att man översatt på ett visst sätt, som överensstämde med både fransk och engelsk text, som på den tiden icke så väl överensstämde. För några år sedan kom den frågan upp, om man ej borde överge det uttryck man använt, därför att engelsmännen numera börjat använda ett annat uttryck som motsvarighet till den franska texten på denna punkt. Det gjorde, att man valde ett annat uttryck — — —.» Här står nu i kanten i stället: »Det är nämligen så, att det franska uttrycket 'mesures conservatoires' förekommer redan i stadgan för fasta mellanfolkliga domstolen. Denna stadga har ju även en engelsk text och här återges det franska uttrycket med 'provisional measures', vilket inom parentes sagt rätt mycket avviker från franska texten. Med stöd av den engelska texten översattes dock den gången uttrycket på svenska med 'provisoriska åtgärder'. Sedermera fann man — det var i höstas — när det gällde att översätta en annan likaledes både fransk- och engelskspråkig konvention, den angående krigsförebyggande medel, att engelska texten nu återgav 'mesures conservatoires' med 'conservatory measures'. I detta fall var det tydligen olämpligt använda den svenska översättningen med 'provisoriska åtgärder'. Man måste alltså välja ett annat uttryck — — —.»

Ja, detta är bara en provbit, mina herrar, men det är ju till både innehåll och form någonting, som icke yttrats i kammaren.

Nu ser jag, att herr statsrådet anlämt, och jag vill därför i korthet rekapi- tulerade vad här påtalats. I korthet är det så, att det anförande herr statsrådet höll i vår kontrovers i kammaren har fått i den av herr statsrådet korri- gerade formen en utgestaltning, som på intet sätt motsvarar den gestaltning det hade då det hölls. Jag har i anledning härav hävdad, att det är nödvän- digt att med varsam hand gå fram, när det gäller att korrigera.

Herr talman! Det är sant, det finnes ingen utskreven regel för hur justering skall äga rum, men vi ha av tradition ansett det nödvändigt, att anförandena så återgivas som de hållits i sak, ty i annat fall händer det ofta för den, som läser det tryckta protokollet, att en replik kommer att fullständigt sväva i luften och bli obegriplig. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på att jag hade en liten träta med herr statsrådet om uttrycket »quinze jours», och det står i mitt anförande, där det icke ändrats något, utan där det står vad jag sagt mot herr statsrådet. Men han har strukit vad han sagt. Han sade nämligen: »Jag skall sedan komma till det undantag han nämnde. Det skulle i detta fall varit fullkomligt felaktigt att översätta det med 'fjorton dagar'. Det är näm- ligen så, att när man inom franskt lagspråk uppställer en fatalietid av fem- ton dagar, räknar man femton dagar. Och har man i en traktat kommit över- ens om 'quinze jours' är det femton dagar.» Så sade herr statsrådet. Mot det vände jag mig, men nu har herr statsrådet låtit det försvinna. Det är utstru- ket. Det har icke fått någon ersättning i kanten. Min replik svävar i luften.

Det skulle vara lätt att gå igenom detta bit för bit, men det vore otrevligt för herr statsrådet, och jag vill icke göra herr statsrådet ledsen, ty hans förfaran- de sammanhänger tydligen med att herr statsrådet icke har kännedom om den praxis och tradition, som kamrarna ha. Men jag har velat uttala det till en slags varning för framtiden för dem det vederbör. Jag har velat fästa upp- märksamheten på att vi icke ha rätt att vid justisen förfara på detta sätt.

Herr statsrådet **Gyllenswärd**: Herr talman! Med anledning av herr Eng- bergs anförande vill jag bara säga, att när jag fick stenogrammet från andra kammaren, fann jag, att det var i hög grad missvisande och ofullständigt, det

måste jag säga. Vederbörande stenograf hade synbarligen missförstått mitt yttrande. De justeringar, jag gjort, gjorde jag med ledning dels av anteckningar, som legat till grund för mitt anförande, och dels med ledning av stenogrammet i första kammaren, i vilket jag vidtagit knappast några ändringar alls.

Jag vill säga rörande den punkt, som herr Engberg särskilt anmärkte på, att jag gärna medger, att den underkastats synnerligen omfattande ändringar, men jag tror, att om herr Engberg vill läsa mitt yttrande sådant det återgetts i stenogrammet, skall han finna, att jag knappast kunnat yttra mig så, ty det är nästan obegripligt. Men jag medger gärna, att jag hade stora bekymmer, när jag satte mig ned att justera, ty det har varit omöjligt att precis komma ihåg, hur jag sagt. Som det står är det dock icke fullständigt.

Vid mitt uttalande rörande uttrycket »quinze jours» har jag gjort en liten jämkning, det medger jag gärna, en jämkning, som jag dock trodde borde vara tillåten, men jag vill nämna, att, såvitt jag kan erinra mig, *finns* — det har insatts i kanten — något rörande fransk domstolspraxis. Här måste det alltså vara ett misstag av herr Engberg. Men kan herr Engberg hjälpa mig att ändra på den här punkten, så är jag tacksam, ty stenogrammet återger icke vad jag sagt.

Herr Engberg: Herr talman! Statsrådet kan omedelbart övertyga sig om, att detta icke står i kanten utan är bortstruket utan att ha fått någon ersättning. Det är det ena, som jag ville säga. Och det andra är, att när statsrådet säger, att stenograferna missförstått honom, måste jag säga, att då har även jag gjort stenograferna sällskap. Jag har ganska gott minne, och jag minnes, att statsrådet uttalade sig så, som det står i det stenografiska referatet, och jag är säker på min sak i detta fall.

Vidare anfördes ej. Protokollen godkändes.

§ 2.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Konungl. Maj:ts propositioner: nr 250, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten; och nr 251, angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören *Karl Andersson* från *Katrineholm*, på grund av sjukdom, lungsäcksinflammation, är under ytterligare c:a tre (3) veckor förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet intygas. *Katrineholm* den ²⁶/₄ 1932.

Carl Ellwyn,
lasarettsläkare.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rundqvist**, som anförde. Herr talman! Med denna kammares tillstånd har dess ledamot herr **Magnus-**

*Svar å
interpellation.*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

son i Skövde till mig riktat en interpellation i anledning av att samvetsömma värnpliktiga, vilka erhållit tillstånd att i stället för tjänstgöring vid krigsmakten utföra civilt arbete för statens räkning (s. k. civilarbetare), förlagts till kronoparken Halle-Hunneberg för utförande av arbeten därstädes. Interpellanten har — med framhållande, hurusom genom den, med undantag för de egentliga vintermånaderna, permanenta förläggningen till kronoparken av dessa värnpliktiga en mycket betydande del av arbetstillfällena frånhänts ortsbefolkningen — till mig framställt följande spörsmål:

Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på de svårigheter, som berörda förläggning medför för ortsbefolkningen, och vill herr statsrådet efter eventuellt behövlig ytterligare undersökning vidtaga åtgärder för de samvetsömma värnpliktigas åtminstone temporära förläggning till annan plats än Halle-Hunnebergs kronopark, varigenom där befintliga arbetstillfällen bevaras för ortsbefolkningen?

Med anledning härav får jag anföra följande.

Den första lagstiftningen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, trädde i tillämpning den 1 januari 1921. Nu gällande bestämmelser i ämnet återfinnas i lagen den 12 juni 1925 (nr 338). Enligt föreskrift i sagda lag må värnpliktig, som på grund av religiös övertygelse eller av annan jämförlig orsak hyser allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för sådan tjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning. För tillämpningen av nämnda lag erforderliga föreskrifter äro meddelade i kungörelsen den 23 december 1925 (nr 516). Enligt denna kungörelse skall här avsedd värnpliktig inkallas för fullgörande av honom åliggande civilt arbete i enlighet med i kommandoväg utfärdade bestämmelser. Hittills ha, efter överenskommelser med domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, ifrågavarande värnpliktiga syssetsatts vid vissa av domänstyrelsen anordnade arbeten ävensom vid statens vattenfallsverk.

De genom domänstyrelsen anordnade arbetena hava huvudsakligen bestått i skogs- och vägarbeten under överinseende av vederbörande revirförvaltare å kronoparker inom följande revir, nämligen: kronoparken Halle-Hunneberg och kronoparken Kroppefjäll, båda inom Hunnebergs revir, kronoparken Mackmyra inom Gästriklands revir, Hamra kronopark inom Hamra revir (Dalarna) samt kronoparken Torvsjöån inom Volgsjö revir (Vilhelmina socken, Lappland). Inom Hunnebergs revir har under de senare åren sysselsättning genomsnittligt per år beretts omkring 70 man, varav huvuddelen eller omkring 60 man arbetat å Halle-Hunnebergs kronopark samt återstoden å kronoparken Kroppefjäll. Å de övriga platserna har arbetsstyrkan under de senare åren utgjort i genomsnitt per år: å Mackmyra kronopark 60 man, å Hamra kronopark likaledes 60 man samt å kronoparken Torvsjöån 30 man. Arbetena å respektive platser hava i regel bedrivits: de inom Hunnebergs och Gästriklands revir under hela året med undantag för någon eller några månader under själva vintern, de inom Hamra revir under månaderna maj—november samt de inom Volgsjö revir under månaderna maj—oktober. För ordnande av förläggningsförhållandena för civilarbetarna å kronoparkerna har hittills anvisats närmare 62,000 kronor från lantförsvarets anslag till extra utgifter. Av detta belopp belöper å förläggningen inom Hunnebergs revir i runt tal 13,000 kronor. Att utgifterna för denna förläggning kunnat hållas så pass låga har sin orsak i, att förläggningsutrymmen kunnat beredas utan några omfattande nybyggnader.

Vad angår de genom vattenfallsstyrelsens försorg bedrivna arbetena, hava dessa huvudsakligen utförts vid kraftverk och stamlinjebyggnader.

I anledning av den till mig riktade interpellationen har jag funnit mig böra införskaffa yttranden från domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, länsstyrelserna i Älvsborgs och Skaraborgs län — kronoparken Halle-Hunneberg ligger inom både Älvsborgs och Skaraborgs län — ävensom från statens arbetslöshetskommission, och jag ber nu få lämna en redogörelse för innehållet uti de avgivna yttrandena.

Domänstyrelsen framhåller, att de arbeten, vilka anvisats civilarbetarna å kronoparken Halle-Hunneberg, till större delen utgjorts av sådana vägarbeten, som visserligen varit till nytta men dock med all sannolikhet måst i väsentlig utsträckning anstå under längre tid framåt, därest ej dessa värnpliktigas arbetskraft stått till förfogande. Arbetena hava sålunda till stor del legat utanför det normala arbetsprogrammet. Denna grundsats vid val av arbetstillfällen för civilarbetarna avser domänstyrelsen att även i fortsättningen söka upprätthålla. Styrelsen meddelar vidare, att styrelsen för närvarande har under utarbetande förslag till kostsamma omläggningar av vissa branta nedfartsvägar från Halle-Hunneberg, vilka omläggningar styrelsen ej ansett sig kunna tillsvidare planlägga, om ej civilarbetarnas arbetskraft varit att påräkna. Därest dessa arbeten skulle komma till stånd, varom styrelsen ännu ej kan bestämt uttala sig, torde därigenom jämväl ortsbefolkningen beredas vissa extra arbetstillfällen med körning av vägmateriel m. m. Domänstyrelsen framhåller ytterligare, att kronoparken Halle-Hunneberg på grund av sin storlek — en totalareal av omkring 6,680 hektar — och belägenhet ävensom de anordningar för förläggning, som där vidtagits, utgör ett lämpligt arbetsfält för civilarbetarna. Såvitt till styrelsens kännedom kommit, har det först den senare tiden framkommit klagomål, att förläggningen inkräktar å ortsbefolkningens arbetstillfällen. Det torde — yttrar domänstyrelsen — vara förklarligt, att ortsbefolkningen, som lärer sakna kännedom om de särskilda förutsättningarna för anordnandet av arbeten för civilarbetarna, under nuvarande tryckta läge inom jordbruket och på arbetsmarknaden betraktar civilarbetarnas arbete som ett intrång å arbetsmarknaden. En sådan uppfattning kan emellertid från ortsbefolkningens sida göras gällande, varhelst dylik förläggning anordnas, så länge nuvarande arbetslöshetssituation är rådande. Domänstyrelsen framhåller, att arbetslösheten för närvarande är stor särskilt inom de värnpliktigas åldersklasser och att de värnpliktiga, som inkallas till ifrågakvarande tjänstgöring, därför ofta själva torde hava varit i saknad av arbete vid inryckningen. Domänstyrelsen påpekar till sist, att genom civilarbetarnas förläggning till Halle-Hunneberg ortskonsumtionen särskilt i fråga om livsmedel stegrats.

Vattenfallsstyrelsen anför, att styrelsen hittills lyckats utan större svårigheter anordna lämpligt arbete för de styrelsen tilldelade civilarbetarna. För att i möjligaste mån undvika konflikter med de vanliga arbetarna och med ortsbefolkningen kräves emellertid ett omsorgsfullt urval av arbetet, tillgång på lämpligt befäl samt en planmässig förberedelse lång tid i förväg. Med hänsyn till att vattenfallsstyrelsen innevarande år skall sysselsätta ett väsentligt större antal värnpliktiga än under något av de föregående åren (en ökning med beräknade 70 man i förhållande till det senaste året), anser styrelsen det näppeligen möjligt för styrelsen att i år emottaga något nämnvärt antal flera värnpliktiga. Vattenfallsstyrelsen uttalar till slut den uppfattningen, att enär det kan befaras, att ett avlägsnande av civilarbetarna från Halle-Hunneberg kommer att utlösa krav från ortsbefolkningen på liknande förflyttning å andra platser, där sådana värnpliktiga sysselsättas, även om dessa hålla på med arbeten, som äro nya och icke tidigare utförts av ortsbefolkningen, så vore det i hög grad önskvärt, om man kunde finna en sådan lösning, att civilarbetarna finge stanna på nuvarande förläggnings-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ort, samtidigt som ortsbefolkningens krav i rimlig grad tillgodoses genom att den användes för en del av de där möjliga arbetena.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har införskaffat yttranden i ärendet från jägmästaren i Hunnebergs revir, kommunalnämnden och arbetslöshetskommittén i Västra Tunhems socken samt landsfiskalen i Tunhems distrikt. Jägmästaren framhåller i sitt yttrande bland annat, att civilarbetarnas förläggande till kronoparken givetvis inkräktar på ortsbefolkningens arbetsförtjänst. För revirförvaltningen utgöra civilarbetarna en värdefull tillgång vid skötseln av reviret, enär tillräcklig arbetskraft på så sätt när som helst utan dröjsmål står till förfogande. Västra Tunhems kommunalnämnd anför, att ur ren kommunal synpunkt skulle den lätnad i arbetslöshetsbördan, som utan tvivel bleve en följd av civilarbetarnas förflyttning, vara utomordentligt värdefull, men kommunalnämnden förbiser ej, att det ur statsfinansiell synpunkt kan anses vara mindre klokt att på de av interpellanten angivna skälen övergiva förläggningen å Halle-Hunneberg och med avsevärda kostnader iordningställa ny sådan. Kommunalnämnden uttalar därför såsom sin mening, att det vore fördelaktigast ur alla synpunkter, om statsmyndigheterna i lämplig hjälpform kompenserade de svårigheter, som civilarbetarnas förläggning till reviret orsakade vissa kommuner. Arbetslöshetskommittén i Västra Tunhem har instämt i kommunalnämndens yttrande. Landsfiskalen i Tunhems distrikt anser icke de förhållanden, som åberopas i interpellationen, utgöra skäl nog för en förflyttning av civilarbetarnas förläggning från Halle-Hunneberg. För egen del framhåller länsstyrelsen till en början, att den jämförelsevis obetydliga arbetslösheten i de till Västra Tunhems socken gränsande socknarna Norra Björke, Väne Åsaka och Gärdhem endast i ringa mån föranletts av civilarbetarnas förläggande till trakten, samt fortsätter härefter: Det missförhållande, mot vilket interpellanten vänder sig, vore på intet sätt egenartat. Det uppkomme städse, när samhället nödgades omhändertaga sjuka eller brottsliga och dessa sysselsattes med arbete, som i annat fall skulle utförts i den fria marknaden. Lyckligtvis torde olägenheten i åsyftat avseende av civilarbetarnas förläggning till Halle-Hunneberg vara jämförelsevis liten. En stor del av det arbete, som av dem verkställdes, vore sådant, som endast komme till utförande på grund av prisbilligheten av de samvetsömmas arbetskraft. Arbetet skulle icke ändå komma ortsbefolkningen till godo. Känedom härom förefunnes också och torde vara närmaste anledningen till, att förläggningen icke av ortsbefolkningen såges med sådant ogillande, som kunde förväntats, om under nuvarande arbetslöshetsperiod förläggningen utgjort en svårare konkurrent om arbetstillfällena. De olägenheter, som förläggningen medförde, skulle givetvis upprepas varthän den flyttades.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller till en början, att i de öster och nordost om Halle-Hunneberg belägna Flo och Vänersnäs socknar någon arbetslöshet är rådande. Efter nedläggandet för åtskilliga år sedan av i utkanten av Hunneberg bedriven kalkstensbrytning har en stor del av den i trakten av Hunnebergs kronopark bosatta befolkningen, särskilt inom Flo socken, brukat söka och erhålla arbete på kronoparken för domänverkets räkning. Efter förläggandet av civilarbetare till kronoparken hava många av de inom orten bofasta arbetarna gått miste om sin förnämsta och ibland enda inkomstkälla. Enligt länsstyrelsens mening är det med hänsyn till rådande arbetslöshet önskvärt, att, såsom i interpellationen ifrågasattes, den för Halle-Hunneberg avsedda kontingenten civilarbetare tillsvidare, så länge arbetsbrist i orten är rådande, förlägges till annan ort, därest så kan ske utan avsevärd olägenhet. Härvid bör emellertid, yttrar länsstyrelsen, beaktas, att en förläggning till annan ort av civilarbetarna, vilka uppenbarligen i görligaste mån måste sysselsättas med produktivt arbete, kan å den nya arbetsorten med-

föra enahanda svårigheter som de i interpellationen åsyftade. I fråga om möjligheten att bereda de arbetslösa i Flo och Vänersnäs socknar andra arbetstillfällen till motverkande av olägenheterna av civilarbetarna förläggande till Halle-Hunneberg, meddelar slutligen länsstyrelsen, att inom Åse härad för närvarande pågår arbete med anläggning av väg från Tun till Viste härads gräns vid Grästorp, vid vilket företag åtskilliga arbetslösa redan kunnat placeras, att inom den närmaste tiden arbete kommer att igångsättas med byggandet av väg från Forshall till Grästorp, vilket arbete jämväl berör Åse härad, samt att ett tiotal av de till Vänersnäs socken hörande personer, som under vintern varit arbetslösa, beräknas kunna få väl avlönad anställning å Tenggrenstorps tegelbruk vid arbetssäsongens början därstädes under instundande maj månad.

Statens arbetslöshetskommission har i fråga om arbetsmarknadsläget inom de kommuner, som ligga i närheten av Halle-Hunneberg, meddelat, att några rapporter om förefintlig arbetslöshet icke insänts till kommissionen från andra av de i det föregående omnämnda kommunerna än Flo och Västra Tunhem. Arbetslöshetens omfattning inom dessa två kommuner under de första månaderna detta år har utgjort: i Flo kommun 18 man under januari, 12 man under februari och 22 man under mars; inom Västra Tunhems kommun 66 man under januari, 75 under februari och 132 man under mars. Arbetslösheten och förhållandena i övrigt på dessa orter ha icke synts kommissionen ur den statliga hjälpverksamhetens synpunkt motivera någon ändring i de företagna dispositionerna beträffande de till Halle-Hunneberg förlagda civilarbetarna. Kommissionen har därför såsom sin uppfattning uttalat, att vidtagandet av några särskilda åtgärder i interpellationens syfte icke synes kommissionen erforderligt.

Den av myndigheterna framlagda utredningen torde belysa arbetsmarknadsläget inom kommunerna i trakten av Halle-Hunneberg. Arbetslösheten inom dessa kommuner har icke av de hörda myndigheterna ansetts påkalla en så vitt gående åtgärd, som den utav interpellanten ifrågasatta, nämligen att förflytta den å kronoparken sysselsatta kontingenten civilarbetare till annan arbetsplats. Vidtagandet av en dylik åtgärd torde för övrigt, såsom framhållits, kunna befaras komma att å den nya arbetsplatsen medföra enahanda svårigheter som de i interpellationen åsyftade. Det bör vidare ej förbises, att, såsom domänstyrelsen påpekat, en stor del av de genom styrelsen anordnade arbetena för civilarbetarna äro sådana, som ligga utanför det normala arbetsprogrammet och endast komma till utförande på grund av den därmed sysselsatta arbetskraftens prisbillighet. Framhållas må ock, att valet av arbetsplats för civilarbetarna givetvis även bör ske under hänsynstagande till möjligheterna att på ort och ställe kunna till rimliga kostnader anordna en tillfredsställande förläggning. De av mig i det föregående lämnade uppgifterna om kostnaderna för anordnandet av de nuvarande förläggningarna giva vid handen, att utgifterna i detta avseende hittills uppgått till ett ej oväsentligt belopp. Tid efter annan återkommande förflyttningar av arbetskontingenterna skulle ytterligare öka utgifterna. Dessa omständigheter samt den fortgående ökningen av antalet civilarbetare synas göra det önskvärt, att redan påbörjade arbetsföretag utnyttjas i den utsträckning, det är möjligt och lämpligt, innan man går in för nya sådana å andra orter.

Vad angår den i interpellationen särskilt nämnda Flo kommun — belägen inom Åse härad — framgår av länsstyrelsens i Skaraborgs län yttrande, att under den senaste tiden ett vägföretag inom häradet igångsatts, varigenom arbetstillfällen öppnats för ortsbefolkningen, samt att det avses att inom den närmaste tiden påbörja ytterligare ett vägföretag å orten. Enligt vad jag under hand erfarit har Flo kommun nyligen hos arbetslöshetskommissionen

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

anhållit att få disponera största möjliga antal platser vid statens reservarbeten. Denna ansökning har emellertid avslagits, väsentligen på grund av att kommissionen för närvarande icke äger möjlighet att ställa platser till kommunernas förfogande i en mot behovet svarande utsträckning. Men härtill kommer, att arbetslösheten inom Flo kommun enligt kommissionens mening är av den jämförelsevis ringa omfattning, att kommunen ansetts skäligen böra kunna med egna resurser bemästra föreliggande svårigheter. Under nu rådande situation på arbetsmarknaden måste staten begränsa sin hjälp till de kommuner, vilka tryckas av relativt stor arbetslöshet eller som till följd av svag ekonomisk ställning sakna möjlighet att kunna med egna medel bestrida kostnaderna för oundgängligen erforderliga hjälpåtgärder.

Under återopande av den förebragta utredningen får jag såsom svar på interpellantens till mig framställda spörsmål uttala, att jag ej anser anledning föreligga att för närvarande vidtaga åtgärd i syfte att till annan plats förflytta de nu å kronoparken Halle-Hunneberg sysselsatta civilarbetarna.

Vidare yttrade:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Dagens sensation är ju redan avverkad genom det som förevarit före interpellationssvaret, och jag har för min del ingalunda avsett att med den interpellation jag här framställt på något vis framställa någon för vederbörande statsråd kinkig eller besvärlig fråga, utan jag har velat fästa uppmärksamheten vid ett förhållande, som medför åtskilliga svårigheter på vederbörande ort.

Jag ber att få till statsrådet framföra mitt tack för det svar han lämnat och för den uttömmande utredning av frågan, som han lämnat vis-à-vis förläggningen vid Halle-Hunneberg. Jag ber dock att få ytterligare fästa uppmärksamheten vid de förhållanden, som äro rådande därstädes. — När en konfingent arbetare av ena eller andra slaget samlas till en viss ort på grund av där pågående extra större arbeten, medför det i regel ej några svårigheter för orten utan tvärtom vissa fördelar. Det medför i regel, att om där finnes ledig arbetskraft, denna kan få sysselsättning. Men förhållandet blir olika — och det hoppas jag, att statsrådet är böjd att medgiva — när man till en ort samlar ett större antal arbetare för att utföra där på orten förefintliga, vad jag vill kalla permanenta arbeten i motsats till tillfälliga större sådana. Nu är det visserligen sant, att ifråga om den förläggning, som skett av s. k. samvetsömma värnpliktiga till kronoparken vid Halle- och Hunneberg, ha de arbeten, som dessa få utföra, till betydande del bestått av sådana arbeten, som eljest knappast kommit till utförande, ehuru jag redan nu vill säga, att det torde vara i viss mån sannolikt, att åtskilliga av dessa arbeten i närvarande tid lämpligen kunde ha utförts som nödhjulsarbeten. Å andra sidan framgår det otvivelaktigt såväl av de på den punkten något svävande medgivandena i vederbörande myndigheters svar som av den redogörelse jag personligen inhämtat, att en hel del av de arbeten, som utförts av dessa samvetsömma värnpliktiga, nog är av det slag, att de ovillkorligen måste utföras, om kronoparken skall skötas, och sålunda tagits från ortsbefolkningen och förminskat den arbetsmöjlighet den därigenom kunde ha. Nu ha förhållandena vid denna kronopark liksom ortsbefolkningens inställelse därtill, varit så till vida olika, såsom jag påpekat i interpellationen, att de söder om kronoparken belägna socknarna Norra Björke och Gärdhem m. fl. äro rena jordbrukssocknar, där man ej haft någon större lös arbetarbefolkning och där ej heller större svårigheter nu inträtt. I socknarna väster om kronoparken är det industriebefolkning. I Västra Tunhems socken ligga Vargöns stora fabriker, och befolkningen där har varit sysselsatt i dessa. Även där föreligger en viss arbetslöshet, men befolkningen

där har ej i större mån haft sitt arbete inriktat på kronoparken och är mindre lämpad för arbete där, vartill kommer, att Västra Tunhems sockens kommunalnämnd och kommunala myndigheter varit mindre påverkade av saken, därför att man där kunnat i större mån bringa hjälp i arbetsbristen, genom arbetslöshetshjälp och kontant understöd, än som varit möjligt för de rena jordbrukssocknarna Flo och Vänersnäs, och där man sålunda känt svårigheten som allra störst.

Det förhåller sig så, att på grund av förefintligheten av kronoparken Halle-Hunneberg har i kretsen omkring denna särskilt i socknarna Flo och Vänersnäs uppstått en bebyggelse, som väsentligen föranletts av den arbetstillgång, som har förefunnits å kronoparken. Det är en hel rad av mindre lägenheter som uppförts i närheten av berget, eller bergkanten, som det heter på Floböndernas språk. Dessa bebyggare ha tidigare arbetat vid kronoparken men kunde till en tid, då arbetstillgången på grund av förläggningen dit av samvetsömma värnpliktiga blev mindre, bereda sig arbete på annat håll, beroende på att arbetstillgången i övrigt var någorlunda god. I och med att arbetstillgången där på orten som överallt annorstädes förminsks, har uppstått arbetslöshet, och då är det självfallet, att uppmärksamheten riktats på arbetstillfällena å kronoparken. Ortsbefolkningen anser, att den frånhänts något, som den sedan gammalt haft och fortfarande anser sig ha en viss rätt till. Jag tror, att man måste medgiva, att det ligger något berättigat i uppfattningen, som anser, att man nu bör återfå den gamla arbetsmöjligheten och ej undanträngas av dessa s. k. samvetsömma värnpliktiga.

I förbigående vill jag påpeka, vad som omnämnes på ett ställe i interpellationssvaret, nämligen att dessa samvetsömma värnpliktiga tendera att ökas. Jag vill ej här gå in på eller ge anledning till att vi komma in på en säkerligen oss mycket långt förande diskussion om dessa samvetsömma värnpliktiga och den inställning, som nu finnes hos värnpliktiga och andra att öka dessas antal. Men jag tror, att i den mån deras antal kommer att som sannolikt synes ytterligare ökas komma de av mig påpekade svårigheterna att göra sig ännu starkare förnimbara. Jag vill även nämna, att det ej är bara från kronoparken Halle-Hunneberg som invändningar av det slag jag framfört ha framkommit, utan sådana ha kommit även från andra håll och på väsentligt likartade och enligt min mening fullt hållbara grunder.

Jag medgiver gärna, att det finnes stora svårigheter för vederbörande statsråd och ämbetsverk att på ett tillfredsställande sätt ordna denna förläggning, men jag måste å andra sidan säga, att vi ändå måste söka finna andra utvägar och antingen förlägga dessa värnpliktiga på sådant sätt, att de ej konkurrera om arbetstillfällen med den bofasta befolkningen i orterna, eller också gå in för att bereda denna befolkning andra arbetstillfällen och ej lägga bördor på de omgivande kommunerna. Den omständighet, som påpekats, att ett par arbetstillfällen äro öppnade vid vägarbeten i närheten av eller inom kommunerna, är ej tillräcklig varken för i dag eller för kommande dagar. Man får se denna olägenhet i ögonen. Den kommer igen och frågan måste lösas på ett mer tillfredsställande sätt än nu är fallet.

Till slut vill jag säga, att det ej är så, som i ett yttrande utsäges, att Flo och Vänersnäs kommuner ej ha större arbetslöshet, än att de jämförelsevis lätt kunna bära densamma. Den är i förhållande till kommunernas bärkraft ganska stor. Här föreligger därjämte den svårigheten, att dessa rena lantbrukskommuner ej kunna åstadkomma några extra arbeten, som ge några avsevärda arbetsmöjligheter, varjämte skattekraften av kända orsaker i sådana nu är svag. Frågan måste för dessa kommuners vidkommande därför lösas helt och hållet på anslagsvägen eller genom andra åtgärder av kostsamt slag.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Att jag tar till ordet i den föreliggande frågan förklarar därav, att i det län, som jag representerar, ha vi två dylika förläggningar, å vilka mer än hälften av alla de samvetsömma, som vi ha här i landet, äro placerade. Jag gör det framför allt också därför, att jag förut i detta ärende har gjort en framställning till Kungl. Maj:t. På den konferens i arbetslöshetsfrågan, som hölls i Gävle den 14 november, och i vilken även herr statsrådet och chefen för socialdepartementet deltog, förde man fram just denna fråga om de samvetsömma värnpliktigas övertagande av de arbetstillfällen, som förut hade tillhört den bofasta befolkningen på platsen. Det föranledde oss också att i en framställning den 27 november till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på just de samvetsömmas arbete på kronoparkerna i länet, och vi hemställde om att man på ett eller annat sätt skulle söka vidtaga några åtgärder i saken. Vi framhöllo, att den bofasta befolkningen har varit van vid att utföra dessa arbeten, och att dessa arbeten hava räknats såsom ett nödvändigt tillskott för dess försörjning, men att den nu är avstängd från det allra mesta därav.

Sedan herr **Magnusson** i Skövde hade fört denna sak på tal, har jag sökt skaffa ytterligare informationer ifrån de båda områden, som det här gäller, och det har därvid ytterligare bekräftats, att man har använt dessa samvetsömma icke blott för att utföra vägarbeten, skogssådd o. dyl., utan man har till och med låtit dem utföra de avverkningsarbeten i skogarna, som sedan ålder ha tillhört skogsarbetarbefolkningen och arrendatorerna. Vi ha först Hamra kronopark, som ligger i en socken i Gävleborgs län, som är bland de hårdast skattetyngda, som har det svårast med arbetslösheten och har haft det i långa tider, som under många och långa år har haft en synnerligen högt uppdriven kommunalskatt — man har under de senaste åren haft kronor 13:30 per bevillningskrona — och fått del av anslaget till skatteutjämning. Man meddelar därifrån, hurusom de samvetsömma värnpliktiga, ifrån att ha varit 20 å 30 stycken, år för år ha ökats, så att de, som nu taga arbete från befolkningen, icke längre äro 20 å 30 utan, såsom också framgick av herr försvarsministerns svar, utgöra 60 stycken. Den andra kronoparken, **Mackmyra**, är belägen i Valbo socken i Gästrikland, vilken är en av de industrisocknar, som hårdast drabbats av arbetslösheten. Jag erinrar om att i denna socken ligger det gamla järnverket Forsbacka, där det har rått permanent arbetslöshet under de sista tio åren. Denna kommun har fått anstränga sig alldeles oerhört för att hjälpa dem, som ha varit utan arbete icke blott månader utan i årtal. Denna sockens fattigvårdskostnader tyda ju också på de bördor, som man där fått bära.

Jag har tillskrivit skogsarbetarfackföreningen på platsen. Denna fackförening omfattar dels vanliga skogsarbetare, dels, såsom är vanligt i detta förbund, även arrendatorer, vilka ju utföra huggningar och körningar. Man säger där, att de samvetsömma få utföra allt slags förekommande arbete. 15 man ha sysselsättning i sågverket i Jordåsen. Där sågas slipers samt husbehovsvirke för reparationer å statens arrendegårdar. En del står till kronojägarens förfogande vid intumning och utlastning av virke. Detta arbete ha arrendatorerna förut fått utgöra mot dagsverken. De samvetsömma få hugga timmer, massaved, kolved och brännved. Vidare utföra de skogsdikning och kultivering av skogen. Man framhåller, att de samvetsömma nog ha utfört mycket nyttigt arbete, särskilt vägarbeten, men samtidigt har ortsbefolkningen undanträngts från dessa arbeten. Man påpekar också, att på sista tiden ha arrendatorerna undanträngts på ett sådant sätt, att de överhuvud taget ha svårigheter att kunna fullgöra sina skyldigheter såsom arrendatorer.

Inför detta bör man ha rätt att kräva, att denna fråga underkastas en ingående undersökning och utredning, ty jag ber att få påpeka, att samtidigt som man på dessa båda platser har tagit dit 60 unga, friska krafter i värn-

pliktsåldern, så har det ifrån samma socknar skickats gamla gifta personer med familj till arbetslöshetskommissionens förläggningar för att sysselsättas i nödhjälpsarbeten. Det förefaller mig, herr talman, som om det vore höjden av orimlighet att träffa sådana anordningar, att man tar till socknarna unga friska värnpliktiga för att där utföra arbeten, samtidigt som man ifrån samma socknar skickar den bofasta befolkningen till arbetslöshetskommissionens förläggningar.

Det är dessa saker, som jag har velat framhålla i detta sammanhang, när herr Magnusson i Skövde har fört frågan på tal. Jag vet icke vad resultat det har blivit av den framställning, som gjordes från Gävleborgs län på sin tid till Kungl. Maj:t. Jag vet endast, att framställningen i den del, som gäller de samvetsömma, har remitterats från socialdepartementet till försvarsdepartementet. Nu har herr försvarsministern här sagt, att man kan icke vidtaga några åtgärder för att flytta dem. Vart man än flyttar dem, så kommer man i samma konfliktläge. Ja, det är möjligt, men jag är icke alldeles övertygad om att det är på det sättet, jag lika litet som herr Magnusson i Skövde. Det förefaller mig, som om man vid en ingående prövning av denna sak skulle kunna komma till det resultatet, att det finns arbeten att utföra för dessa samvetsömma på ställen, där de *icke* ta brödet ur munnen på den bofasta befolkningen.

Jag skulle vilja sluta dessa mina korta erinringar med att rikta en varm vädjan till herr försvarsministern och till herr socialministern, som jag tror hyser intresse för denna sak ur de synpunkter, som jag här har fört på tal, att de söka ägna verklig uppmärksamhet åt detta problem. Det är naturligt, att den befolkning, som råkar ut för något sådant, som det här är fråga om, icke kan fatta och icke kan förstå, att staten kan handla på det sättet, att den skickar friska karlar i 21- och 22-årsåldern till deras bygder för att utföra arbeten, som av ålder har tillkommit dem, för att gamla bofasta människor med familj på platsen skola tvingas ge sig i väg många mil därifrån för att på arbetslöshetskommissionens förläggningar försöka skaffa sig sitt dagliga bröd. Den befolkning, som råkar ut för detta, kan icke fatta och kan icke förstå, att det är en rimlig politik från statens sida.

Jag har med det nu sagda icke velat tillkännage någon som helst fientlighet gentemot de samvetsömma. Det är en fråga för sig — jag yttrar mig icke om den — hur de skola behandlas. Jag sätter sålunda icke under debatt, såsom det har gjorts vid mer än ett tillfälle, om det är en ärlig och uppriktig uppfattning, som dikterar deras inställning. Den saken lägger jag mig överhuvud taget icke i. Vad jag har velat föra fram här är endast en varm vädjan till Kungl. Maj:ts regering, att den försöker förstå den befolkning, som lever på dessa kronoparker, så att denna befolkning icke på grund av åtgärder, som samhället vidtager, så småningom fostras upp till den rena samhällsfientligheten därför att den icke kan förstå annat än att de åtgärder, som statsmakterna på detta område vidtagit, äro fullkomligt meningslösa.

Herr Hansson i Trollhättan: Herr talman! Jag vill från början säga, att jag väl förstår, att detta är en mycket ömtålig angelägenhet. Eftersom försvarsministern i detta fall endast har att se till att effektuera riksdagens beslut, så är det väl i vanliga fall endast en ren kommandofråga. Vad jag här kommer att säga gäller icke de rent lokala områden, som berördes i interpellationen. Jag tror man får säga, att de kommunala organ, som ha yttrat sig i frågan, vilka yttranden här blivit citerade, företråda den berörda befolkningens uppfattning. Frågan har emellertid fått en vidgad omfattning genom vattenfallsstyrelsens yttrande, och jag måste för min del säga, att detta yttrande kan jag icke anse tillfredsställande.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Hur ligger det till med denna sak? Redan för tio år sedan förekom det diskussion om huruvida dessa samvetsömman skulle komma till vattenfallsstyrelsen. Jag har sett en skrivelse, som för tio år sedan inkom från en av arbetscheferna såsom svar på en förfrågan från socialpolitiska institutet, i vilken skrivelse man sade, att redan då voro arbetarna rätt så misstänksamma mot denna anordning, men det var icke så mycket att säga om saken, eftersom det då bara gällde 10 stycken samvetsömman. I dag är det emellertid 300! Under sådana förhållanden anser jag icke, att det kan vara olämpligt att något beröra denna sak, att vattenfallsstyrelsens arbete med samvetsömman svällt ut till en sådan omfattning, som den nu har. Vattenfallsstyrelsen säger själv, att den icke har haft några större svårigheter att kunna bereda arbete. Ja, tacka för det! De samvetsömman få exempelvis utföra sådant arbete som att måla om samtliga kraftledningsstolpar mellan Trollhättan och Skara och mellan Skara och Göteborg etc. etc. Från början skulle de bara utföra förberedande arbeten såsom upphuggning av skogsgator för kraftledningar och dylikt, men nu utföra de precis sådant arbete, som i annat fall skulle tillfalla andra arbetare.

Nu är det ju tydligt, att något yrkande icke kan förekomma i en interpellationsdebatt. Om det emellertid finnes någon möjlighet att återigen utreda frågan om hur man för framtiden på ett bättre sätt skall kunna bereda dessa samvetsömman arbetsmöjligheter, så skulle jag önska, att man särskilt toge upp den saken. Jag har dubbel anledning att säga detta, därför att jag år efter år har fått påstötningar i saken, men jag har ansett, att denna ömtåliga fråga icke utan vidare kan gagnas bara genom att göra en framstöt i frågan. Det förekom i föl, herr talman, en proposition från regeringen om en vanartslag, men den blev icke antagen av riksdagen. I detta förslag till vanartslag var det tänkt, att man även skulle sätta dessa många gånger asociala individer, får man väl säga, i vattenfallsstyrelsens arbeten. Under sådana förhållanden är det ju icke underligt, att arbetarna reagerade, ty förslaget innebar ju, att de själva skulle drivas från sina anställningar för att kanske få gå ut och trampa på vägarna, under det att dessa så kallade lösdrivare skulle taga deras platser. Den fackförening, som det närmast gällde, framhöll också i en för övrigt mycket moderat hållen skrivelse, att dessa synpunkter borde framhållas, när vanartslagen kom före. Det blev emellertid ingenting av med den nya lagstiftningen.

De 300 arbetare, som man redan har, äro ju redan rätt mycket, och skall det nu bli 70 till, så blir det ännu värre. Det tillkommer emellertid härvidlag en omständighet, nämligen att dessa samvetsömman också sättas i kontorsarbete. Vi ha på vattenfallsstyrelsens kontor i Stockholm 6 stycken samvetsömman, därav 2 ritare, 1 maskinskrivare, 1 inventarieförare o. s. v. Jag kan också upplysa om att en av de samvetsömman har fått fast anställning i vattenfallsstyrelsens tjänst. Samtidigt har styrelsen avskedat en person, som i många år varit anställd som extra kontorist. Nu gjordes nyanställningen i Västerås och avskedandet i Stockholm, så att man kan icke direkt skylla på den saken, men det är ju möjligt, att saken hade kunnat ordnas på ett bättre sätt.

Jag vet väl, att det i detta fall är mycket svårt att föreskriva några regler, men om det, jag nu har sagt, kan leda till att man tar under omprövning, hur man för framtiden skall på ett lämpligare sätt kunna bereda dessa samvetsömman arbete, så tror jag, att interpellationsdebatten likväl har haft nytta med sig.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rundqvist**: Herr talman! Såsom framgår av vad interpellanten yttrat och de övriga talarna anfört äro svårigheterna betydande, när det gäller att på tillfredsställande sätt ordna

denna sak. Uppenbart är, att svårigheterna alltjämt ökas. Det är nämligen så, att medan man år 1921 hade en siffra på 158 stycken civilarbetare, hade under 5 år eller till 1926 siffran nästan fördubblats till 301 stycken och 1931 var siffran uppe i 486. Tendensen är alltså starkt stigande. Från innevarande års inskrivningsrevisioner ha hittills rapporter influtit från tre län. Väster-norrlands län markerar en ökning på 66 — förra året var antalet 93 och i år 159. Av de övriga två länen visar Norrbottens län status quo och Göteborgs och Bohus län en ökning med 3. Emellertid vill jag framhålla, att nu före-varande fråga varit föremål för utredning och uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida. Det är icke första gången, som det framförts sådana lätt förklarliga klagomål som de av interpellanten samt herr Olsson i Gävle och herr Hansson i Trollhättan omnämnda. Det var redan då siffran steg till 301, d. v. s. år 1926, som klagomålen blevo så betydande, att år 1927 dåvarande departementschefen fann sig föranlåten att igångsätta en utredning. Motivet till den då påkallade utredningen var av samma natur som den av herr Magnusson i Skövde i den framställda interpellationen angivna, nämligen att civilarbetarna anvisats arbete å platser, där arbetslöshet rådde. För den skull tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tre utredningsmän, nämligen byråchefen i domänstyrelsen C. G. Cassel, ledamoten av Västerbottens läns kolonisationsnämnd lantbrukaren J. Rehn och ledamoten av Norrbottens läns kolonisationsnämnd hemmansägaren A. L. Lundström. Dessa fingo särskilda direktiv, åsyftande att undersöka möjligheterna att på annat sätt än genom domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen lösa spörsmålet om beredande av lämpligt arbete åt civilarbetarna. Departementschefen erinrade därvid om kolonisationskommitténs utlåtande av år 1922 och framhöll bl. a., att man borde söka lösa frågan på så sätt att arbetet komme landets odling till godo. Utredningsmännen hänvände sig först till de båda nordligaste länen kolonisationsnämnder och till de överjägmästare, vilkas distrikt omfatta delar av lappmarken, samt begärde förslag å lämpliga arbeten. Dessa myndigheter ansågo sig i stort sett icke kunna tillstyrka utförandet av odlingsarbeten genom civilarbetare. Sålunda uttalade Norrbottens läns kolonisationsnämnd, att å de inom länet utlagda kolonisationsområdena erforderliga torrlägningsarbeten redan i huvudsak blivit verkställda, att endast vissa kompletteringar av dylika arbeten återstode, samt att dessa kompletteringsarbeten behövde reserveras för beredande av arbetstillfällen åt kolonisterna. Västerbottens läns kolonisationsnämnd meddelade, att å de redan utlagda kolonisationsområdena inom länet icke återstode några torrlägningsarbeten lämpliga att utföras genom civilarbetare. De hörda skogsstatstjänstemännen ansågo sig ej heller kunna föreslå några lämpliga arbetsföretag, och det betonades därvid, att en sådan anordning skulle i avsevärd grad komma att påverka ortsbefolkningens möjligheter att erhålla arbetstillfällen. Denna första undersökning stötte sålunda på samma svårigheter som här berörts i dag, men utredningsmännen gävo sig icke utan läto i anslutning till kolonisationskommitténs utredning upprätta en sammanställning av de myrområden, som kunde anses lämpliga till utdikning. Denna sammanställning skickades sedan ut på ny remiss till myndigheterna för att de skulle direkt uttala sig om huruvida de upptagna områdena kunde lämpa sig till arbete för de samvetsömma. I de avgivna svaren framfördes nästan såsom regel en viss farhåga för att ortsbefolkningen skulle med oblida ögon se civilarbetarna såsom konkurrenser om försörjningsmöjligheten. Endast i ett par fall förordades odlingsföretag mera förbehållslöst, men i dessa fall rörde det sig om särskilt avlägset belägna myrmarker, vilka enligt utredningsmännens mening endast i yttersta nödfall eller såsom en sista reserv skulle tillgripas. I regel saknades väg-förbindelser till dessa marker och det erfordrades nya vägar för att förläggning skulle kunna ordnas. Det är ju fråga om betydande kontingenter, som

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kräva en viss bekvämlighet, motsvarande den som värnpliktiga i allmänhet åtnjuta. Under sådana förhållanden ansåge utredningsmännen sig böra undersöka, huruvida icke gränsande intill kronoparkerna i lappmarken kunde uppdrivas större dikningsföretag berörande jämväl enskilda tillhöriga marker. Och till slut framlades ett program, som skulle omfatta en första femårsperiod, och där man anvisade 5 arbetsplatser, nämligen 1) Basarmyren i Fredrika socken av Västerbottens län, som ligger 65 kilometer från Norrfors station å statsbanan Långsele—Vännäs med en areal av 3,600 hektar, varav staten äger c:a 900 hektar, under det återstående 2,700 hektar ägas av enskilda; 2) ett område om cirka 200 hektar av kronoparken Vargålandet i Örträsk socken och Örå revir ungefär 3.5 kilometer norr om Innefällens by och på ett avstånd av omkring 50 kilometer från Nyåkers järnvägsstation å statsbanan Bräcke—Boden; 3) Salt- och Fetmyrarna i Arvidsjaur socken intill statsbanan Jörn—Arvidsjaur med en areal av omkring 1,380 hektar, varav kronan äger 70 hektar; 4) Latikmyren å kronoparken Meselberget i Vilhelmina socken på statsbanan Hoting—Storuman och slutligen 5) Tallbackmyren å kronoparken Torvsjöån i Vilhelmina socken på ett avstånd av omkring 35 kilometer från Vilhelmina station å statsbanan Hoting—Storuman. Såsom resultat av utredningsmännens undersökningar måste otvivelaktigt anses framgå, att det är mycket svårt, i varje fall ingalunda lätt, att använda civilarbetare för nyodlingsarbeten i och för kolonisationsändamål i lappmarken.

Denna utredning föranledde emellertid till att på försök på det område, som ansågs vara det mest gynnsamma, nämligen sist omnämnda myr Tallbackmyren, förlagts en kontingent, som uppgått till omkring 30 man; och det försök, som här gjorts, har, enligt vad som meddelats mig, slagit ganska väl ut. Arbetsplatsen ligger förhållandevis bra till, 3.5 mil från Vilhelmina station.

Beträffande vad herr Olsson i Gävle yttrade därom att domänstyrelsen skulle använda de samvetsömma icke blott för sådana arbeten, som lågo utanför det vanliga programmet, utan också för arbeten, som ortsbefolkningen och särskilt arrendatorerna plägat utföra, såsom skogsavverkning o. d., så vill jag säga, att jag icke känner till något därom. Jag har emellertid ingen anledning tro, att det icke förhåller sig på det sätt, som herr Olsson i Gävle på denna punkt uppgivit, men jag ber att få framhålla vad jag svarade på interpellationen eller rättare sagt vad domänstyrelsen enligt detta svar anför. Styrelsen säger nämligen på följande sätt: »Arbetena hava sålunda till stor del legat utanför det normala arbetsprogrammet. Denna grundsats vid val av arbetstillfällen för civilarbetarna avser domänstyrelsen att även i fortsättningen söka upprätthålla.» För min del ansluter jag mig till denna domänstyrelsens grundsats och hoppas, att man i praktiken skall försöka att följa den så långt som möjligt, så att det icke kommer att uppstå sådana förhållanden, som herr Olsson berörde.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Vad herr statsrådet sist anförde föranledde mig att begära ordet blott för att påpeka att den omständigheten, som han vidrörde i början av sitt anförande, nämligen denna tillväxt av s. k. samvetsömma, tydligen gör att problemet icke blir mera lättlost, men säkerligen desto mer kommer att starkt påverka uppfattningen på de orter, där de nuvarande förläggningarna förefinnas. Ty visserligen är det sant, att domänstyrelsen söker upprätthålla den principen för arbetets fördelning, att man icke skall lämna ut åt de samvetsömma vad — jag skulle vilja kalla — det ordinarie arbetet, men detta har på långt när icke kunnat genomföras. Lastnings- och lossningsarbeten o. d. av skogsprodukter är naturligtvis att räkna till de ordinarie arbeten, som ortsbefolkningen förut fått utföra. Men i den mån, som det blir ännu flera sådana s. k. samvetsömma värnpliktiga att sys-

selsätta, lära svårigheterna att blott använda dem till överflödsarbeten, bli domänstyrelsen övermäktiga på en sådan plats som Halle-Hunnebergs kronopark. Och följaktligen kommer detta att inverka så, att arbetstillgången för ortsbefolkningen blir ännu mindre. Detta om ökningen av de samvetsömma berör emellertid ett problem, som ligger i någon mån utanför det spörsmål, som jag här inriktat mig på och som lämpligen kan och bör tagas upp till mycket allvarlig diskussion i ett annat sammanhang. Jag tror, att saken tränger sig fram, och jag vill understryka vad herr Olsson i Gävle yttrade, nämligen att man må icke förundra sig över om ortsbefolkningen känner denna konkurrens ganska stark *att den på orten bofasta befolkningen finner det svårt, att arbetet skall tagas ifrån dem och lämnas åt utanför stående.*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag inregistrerar med tacksamhet herr försvarsministerns förklaring och uttalande, att enligt hans mening man icke skall gå utanför de ursprungligen uppdragna linjerna, och att man således icke skall ge sig in på sådant arbete, som särskilt lär ha förekommit på Mackmyra, där man direkt använt de samvetsömma till skogsavverkningsarbeten. Jag vill också gärna tro, att domänstyrelsen har den uppfattningen. Däremot vill jag säga, att jag icke är lika övertygad om att domänstatens tjänstemän ute i bygderna hysa samma uppfattning. Jag kan icke värja mig för att man kanske på ett och annat ställe påträffar den meningen, att dessa samvetsömma kunna vara bra att ha såsom en press mot ortsbefolkningen.

Emellertid är jag tacksam för att man från regeringshåll förklarar, att man skall ägna saken sin uppmärksamhet, och jag är säker om att regeringen skulle förvärva sig mycken tacksamhet från de bygder, där dessa missförhållanden äro rådande, om man kunde göra något. Jag erkänner villigt och gärna, att jag icke kan ge några planritningar eller anvisningar huru det hela skall ordnas. Man har i regel känt sig för litet för i detta avseende. Men jag har samma känsla, som dessa människor ha, att det är orimligt, att endast två län i detta land skola få bära följderna av någonting, som de över huvud icke ha det ringaste med att göra. Om varje län fick bära följderna av sina samvetsömma, kanske det bleve en liten smula rättvisare fördelning, men det må förlätas, om man tycker, att det är orimligt att t. ex. befolkningen i dessa trakter av Gävleborgs län skola ensamma få bära dessa bördor. Jag hoppas emellertid, att man kan påräkna intresse för denna sak i fortsättningen, och jag understryker ännu en gång, att jag icke ett ens yttrat mig i fråga om de samvetsömma eller vill lägga något hinder i vägen för dessa människor att få utföra civilt arbete. Det skall emellertid prövas i andra sammanhang än detta. Vad det här gäller är — jag understryker det ännu en gång — om de skola få på grund av sin samvetsömhets taga brödet ur munnen på människor, som själva behöva det för att kunna leva.

§ 5.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 76—80, bevillningsutskottets betänkanden nr 33 och 35, bankoutskottets utlåtanden nr 30—35, första lagutskottets utlåtande nr 37 samt andra lagutskottets utlåtande nr 28.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets sekreterare biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till flygövningar;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utvidgning av Skillingsaryds skjutfält;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m.; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 167, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande expropriationslagstiftning;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 3, 4, 5 och 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

§ 9.

Härefter föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 461, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för församlingarnas prästerskap att ett begränsat antal söndagar årligen förrätta högmässan efter fritt ritual; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av väckt motion angående ytterligare begränsning av rätten för skattskyldig att sammanföra inkomster från olika verksamhetsgrenar till en och samma förvärvskälla;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående märkning av kärll, innehållande söta läskedrycker, m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution eller avkortning av vissa kronoutskylder, som påförts vid Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag anställda personer;

första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava stats-tjänst och annat allmänt uppdrag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografier och filmförevisning ävensom av en i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående åläggande för myndighet, som utbetalar bidrag av statsmedel, att lämna vissa uppgifter till bidragets mottagare; och

nr 5, i anledning av väckt motion, I: 206, om vissa ändringar i villkoren för eldbegångelse.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	•	under 3 dagar fr. o. m. den 30 april,
» <i>Paulsen</i>	»	7 » » » 30 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	»	3 » » » 30 »
» <i>Carlsson</i> i Solberga	»	3 » » » 2 maj och
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	»	6 » » » 30 april.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4.54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.